

תחקיר בארי ממחיש את הפער העצום שבין הגישה הצבאית לגישה הפוליטית

14.07.2024 | קובי מיכאל | written by

תחקיר צה"ל העוסק באירועי ה-7 באוקטובר בקיבוץ בארי, הוצג בפני חברי הקיבוץ ומאוחר יותר בפני כלל הציבור בישראל. התחקיר פרטני, וממוקד בעיקרו בתיאור השתלשלות האירועים ופחות מזה במשמעויות, מסקנות ולקחים בכל הנוגע לצה"ל. אמנם מופיעות בתחקיר אמירות המתייחסות לאי חתירה למגע, בלבול, היעדר שליטה באירוע, היעדר תמונת מצב ברורה ועוד, אך אין בו כדי להפנות אלומה אל יסודות הכשלים של המערכת הצבאית בהתייחס לכל שהתרחש.

מאידך גיסא, לא נכון יהיה לצפות שבתחקיר הממוקד בזירה אחת ושאינו מתיימר לעסוק בחזית כולה, במערכה כולה ובעיקר במה שקדם למערכה [1] בכל הקשור להיערכות המבצעית והמודיעינית של הצבא ושל השב"כ, ובוודאי לא במערכת הפוליטית של מעצבי המדיניות ומקבלי ההחלטות בישראל [2] נוכל לקבל מענה מספק גם למה שהתרחש בזירה תחומה כמו קיבוץ בארי. במידה רבה, זו אפילו טעות לנסות ולבודד כעת תחקיר העוסק בזירה תחומה מהתחקיר הרחב והכולל, ויש בכך כדי לנתק את הזירה מההקשר הרחב והכולל יותר ולייצר הטיות בעייתיות.

תחקיר בארי פורסם ראשון מכיוון הוא התחקיר שהושלם ראשון, וסביר להניח שללחץ הציבורי הייתה גם השפעה על סדר הפעולה של צה"ל. קיבוץ בארי נתפס בתודעה הציבורית כסמל מובהק של אסון ה-7 באוקטובר, והוא נוכח בשיח הציבורי והתקשורתי יותר מזירות אחרות [3] למשל מקיבוץ ניר עוז, קיבוץ קטן ומרוחק יותר, שהיקפי הרצח והחטיפות שהתרחשו בו אפילו גדולים יותר מאלו שהתרחשו בבארי בהתייחס לגודל הקיבוץ, ושאליו בכלל לא הגיעו כוחות צה"ל עד לסוף האירוע באותו יום מר ונמהר.

תחקיר בארי הוא יותר אין מאשר יש, ובפרסומו יש כדי להבליט ולהדגיש את הפער העצום שבין הגישה במערכת הצבאית לבין הגישה שבמערכת הפוליטית בהתייחס לכשל ה-7 באוקטובר. מאידך גיסא, קשה להתחמק מהתחושה הלא נוחה של ניתוק הדרג הצבאי הבכיר מרמת הפיקוד והמטכ"ל מהאירוע, מהכשל ומהתוצאות האסוניות של שניהם. בהינתן אירוע טראומטי כמו ה-7 באוקטובר, שייצר בתודעה הלאומית הקולקטיבית לדראון עולם, נכון היה להקדיש יותר תשומת לב לאופן ביצוע התחקיר ולאופן הצגתו בהקשר הכולל והרחב יותר, כחלק מחוויה מתקנת עבור הצבא ובעיקר ליחסי צבא-חברה ולבנייה מחדש של האמון הציבורי בצבא, וכמנוף לשיקום תחושת הביטחון של תושבי בארי והעוטף כולו [4] בסיס הכרחי נדרש להאצת חזרתם לישובים, לשיקומם ולהפרכתם מחדש.

הבאז הציבורי שנוצר בעקבות התחקיר, מקבע במידה רבה את ההבחנה שבין הדרג הצבאי לבין

הדרג המדיני, ואת ההבחנה שבין דרגי השטח המסתערים לבין דרגי הפיקוד הבכיר של הצבא. הוא ממקד את הקשב הציבורי בצבא ומרחיקו מהדרג הפוליטי. אלא שבעייתי יותר הוא המיקוד בדרגי השטח הלוחמים, הרבה יותר מאשר בדרג הפיקודי הבכיר. במובן זה, התחקיר אף גורם עוול לדרג הלוחם, שברובו הגיע לשם באופן וולונטרי, בתחושת שליחות וחירוף נפש וללא כל הכוונה ופיקוד מאורגן מצד הצבא. תמונת המציאות הקשה עיצבה תחושת כאוס, חוסר אונים ואי-בהירות מוחלטת לגבי המתרחש, ולכן ההחלטות התקבלו על ידי יחידים ולמיטב שיפוטם ושיקול דעתם, בהבנתם המאוד מוגבלת את הנסיבות ואת תמונת המציאות.

הדוגמה של תא"ל ברק חירם, שהתחקיר מנקה ומזכה אותו מהרבה האשמות קשות שהוטחו בו מאז האירוע, מוכיחה עד כמה כאוטית הייתה מציאות ה-7 באוקטובר בבארי ובכלל, ושמה שנתפס בשלבים מוקדמים יותר כחוסר שיקול דעת או כשיקול דעת מוטעה ופזיז, התברר בהמשך כמלאכת אומנות כמעט של פיקוד צבאי ומנהיגות ברגעי משבר ואי-ודאות.

אל תחקיר בארי יש להתייחס כאל חלק או נדבך במסכת מורכבת וגדולה הרבה יותר של תחקירים שעוד יושלמו, בהתייחס לכל זירות הפעולה ב-7 באוקטובר. התחקיר לגבי כל זירה חשוב כשלעצמו, הן ברמה המבצעית והן לתושבי כל ישוב ולתהליך הריפוי והשיקום שלהם; אלא שלצד כל התחקירים הנקודתיים האלו, מתחייב תחקיר מערכתי מקיף וכולל של הצבא בכללותו על כל דרגיו. תכלית התחקירים כולם היא לא למצוא אשמים ולהביאם לחבל התלייה בכיכר העיר. תכליתם היא להבין את שאירע, לנתח כשלים ובעיקר להסיק את המסקנות המתחייבות לצורך שיפור היכולות וההיערכות לעתיד לבוא.

ולצד חשיבות התחקירים הצבאיים, מתחייבים תחקירים של השב"כ, של כל הגופים המדינתיים תומכי קבלת החלטות (כדוגמת המל"ל) ושל המערכת הפוליטית ודרג מעצבי המדיניות ומקבלי ההחלטות. תכליתם של תחקירים אלו, כמו התחקירים הצבאיים, חייבת להיות אותה תכלית. ולכן חשוב לבטל את הסעיף המקנה לוועדת החקירה הממלכתית את הסמכויות של בית המשפט, כדי למנוע משפטיזציה של תהליכי הבדיקה והחקירה, שרק יאריכו את תקופת החקירה עד אין קץ ויסיטו אותה מדרך הישר, כאשר נחקרים יצטרכו לחשוב על עתידם האישי ועל ההתנהלות המשפטית במקום לומר את האמת ולאפשר למידה והפקת לקחים.

פורסם במקור ראשון, בתאריך 14.07.2024.